

3. Івченко В. Становлення та розвиток національної інноваційної системи України як передумова побудови конкурентоспроможної економіки держави / В. Івченко // Інтелектуальна власність. – 2007. – № 6. – С. 8-13.

4. Камаев В.А. Анализ ситуации в регионе и управление развитием с помощью когнитивного моделирования / В.А. Камаев, И.А. Полякова, А.В. Тихонин, М.А. Заболотский. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.e-joe.ru/aknit/itse2005/3_11.pdf.

5. Томпсон А.А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии : учебник [для ВУЗов] / А.А. Томпсон, А.Дж. Стрикленд // Банки и биржи. ЮНИТИ. – 1998. – 176 с.

Стецив Л.П. Стратегии активизации инновационного развития региона

Рассмотрены основные стратегические подходы к формированию инновационного развития региона. Предложена модель региональной политики обеспечения конкурентоспособности региона. Установлено, что поскольку в ближайшие годы газораспределительная организация будет выводить обветшалые и вводить новую мощность, то необходимо разработать динамическую модель ценообразования, которое учитывает процесс значительной реконструкции отрасли, с учетом момента введения мощности в эксплуатацию и сроков их окупаемости (из расчета совокупной рыночной и бюджетной эффективности).

Ключевые слова: инновационное развитие, конкурентоспособность, конкурентные преимущества, инновационный потенциал.

Steciv L.P. Strategies of activation of innovative development of region

In the article the basic strategic approaches to region innovative development are investigated. The model of regional policy of provision of competitiveness of region is proposed. Described that as in the nearest years gas-distributing organizations will destroy ramshackle and enter new powers, then it is necessary to develop the dynamic model of pricing which takes into account the process of considerable reconstruction of industry, taking into account the moment of introduction of powers in exploitation and terms of their recoupment (from the calculation of the combined market and budgetary efficiency).

Keywords: innovative development, competitiveness, strategies, competitive advantages, innovative potential.

УДК 338.532 (477) Здобувач О.Л. Холодюк – Інститут РД НАН України

ОСОБЛИВОСТІ ДИНАМІКИ МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ СПОЖИВЧИХ ЦІН ТА ЇХ ВПЛИВ НА ІНТЕГРОВАНІСТЬ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Розглянуто способи оцінювання міжрегіональної інтеграції на основі цінових показників. Наведено результати досліджень цінової диференціації на внутрішньому споживчому ринку України. Акцентовано увагу на важливості інтеграції споживчого ринку держави. Встановлено, що загалом на внутрішньому ринку держави протягом перших шести років незалежності міжрегіональна цінова конвергенція відбувалась досить мляво. Проте стрімко зростали ціни в напрямку до світових, особливо це було помітно у 1996 р. Тобто існувала значна цінова конвергенція стосовно міжнародного рівня. При цьому рівень доходів громадян значно не змінився.

Ключові слова: Економічна інтеграція, цінова конвергенція, цінова диференціація.

Стрімкі глобалізаційні процеси у світі потребують функціонування у державі високорозвиненої економічної системи, стійкої до впливів зовнішніх факторів. А це, своєю чергою, передбачає тісну внутрішню кооперацію та високий рівень міжрегіональної інтеграції; за таких умов національна госпо-

дарська система, попри свою відкритість, буде зорієнтована на власні шляхи розвитку на основі максимального використання внутрішніх ресурсів.

З огляду на наміри України стати членом Європейського Союзу, її вступ до Світової організації торгівлі, а також зважаючи на значні обсяги міжнародної співпраці у всіх сферах людського буття, питання формування цілісної економічної системи з міцними міжрегіональними зв'язками для України є особливо актуальним.

Про єдність економічного простору серед низки показників свідчить рівень інтегрованості внутрішнього ринку [9, с. 78]. Це, своєю чергою, передбачає вільне переміщення товарів і капіталів між територіями, а також усунення перешкод для співпраці та обміну. Для оцінювання регіональної інтегрованості ринків переважно застосовують такі групи показників, які свідчать про [8, с. 37]: масштаби транскордонних потоків товарів, послуг і капіталу; структуру цін; поведінку споживачів; масштаби регіональної спеціалізації.

Докладніше зупинимось на цінах як індикаторі ринкової інтеграції. З практичного погляду перевагою цього показника є те, що статистика цін значна за обсягом і доступніша, ніж дані щодо потоків товарів, поведінки споживачів чи масштабів регіональної спеціалізації. У теоретичному аспекті ціни як джерело інформації про інтегрованість ринку вигідні тим, що стан інтегрованості досить просто пов'язується з просторовою ринковою рівновагою [2, с. 7].

Механізмом встановлення просторової рівноваги є товарний арбітраж – купівля товару в тих сегментах ринку, де він дешевший, для продажу в регіонах з вищою ціною на аналогічний продукт. Нехай в якомусь сегменті ринку ціна товару вища, ніж в інших. Тоді можливість отримання прибутку за рахунок різниці в цінах спричинить арбітражні договори. Спричинений ними приплив товару у відповідний сегмент збільшить пропозицію, зумовивши зниження цін, а вплив товару з інших сегментів – підвищення цін у них. У підсумку ціна товару у всіх сегментах ринку повинна вирівнятися.

У міжнародній практиці для дослідження інтегрованості ринків розраховують рівень цінової конвергенції, тобто зближення цінових показників. Зіставлення рівнів цін здійснюється за допомогою трьох індикаторів: індексу реальних кінцевих витрат, індексу відносних рівнів цін, коефіцієнта варіації порівняльних рівнів цін [7]. Ці показники широко використовують міжнародні економічні організації як для країн, у яких діє єдина грошова одиниця (Євросоюз), так і для держав з різними грошовими одиницями.

Під час аналізу внутрішнього ринку держави розходження цін здебільшого розраховують на основі закону єдиної ціни. Згідно з цим законом, на конкурентних ринках за відсутності транспортних витрат та інших бар'єрів однакові товари повинні продаватися за одними і тими ж цінами незалежно від того, де їх продають [2, с. 8]. Визначення інтеграції при цьому формулюється так: ринок є інтегрованим, якщо в ньому виконується закон єдиної ціни.

Виділяють три підходи до аналізу інтегрованості на основі закону єдиної ціни. По-перше, досліджують зближення цін на макрорівні для ринку окремих товарів. По-друге, об'єктом спостереження можуть виступати фінансо-

ві ринки (кореляція відсоткових ставок і обмінних курсів). По-третє, в окремих випадках вихідними даними для аналізу можуть виступати агреговані макроекономічні цінові показники, як під час аналізу паритету купівельної спроможності [8, с. 39].

Рівень інтегрованості ринку також аналізують на основі просторової поведінки цін. Оскільки на інтегрованому ринку ціни в різних сегментах повинні бути взаємопов'язані, то їх зміна в одному регіоні повинна викликати реакцію в інших. У такому випадку необхідно розраховувати величину зміни ціни в цих регіонах, бо ринок вважатиметься інтегрованим лише за абсолютного (повного) перенесення зміни цін між сегментами ринку [2, с. 11].

Дослідження закону єдиної ціни в ранній період розвитку України здійснювали науковці зі США, Канади, Великобританії, а також працівники Міжнародного валютного фонду. Так, колектив учених, а саме: Д. Кушман, Р. МакДональд, М. Самборський, у рамках проекту Гарвардського університету щодо економічних реформ в Україні проаналізували ціни на п'ять продовольчих товарів (яловичина, сало, картопля, помідори та сметана) протягом періоду червень 1991 р. – квітень 1992 р., а також зіставили їх з аналогічними у США [14]. Результати засвідчили, що протягом перших років незалежності закон єдиної ціни в Україні не виконувався, проте існувала тенденція у напрямку цінової конвергенції. Учені також зазначили, що ціновий розрив на ці продукти між Україною та США зменшився від 2,5 до 1,7 раза. Вони пояснили це адаптацією української економіки до ситуації на міжнародному ринку.

Заслуговує уваги дослідження американського економіста П. Конвея [13]. Він здійснив аналіз цін на три товари: яловичина, молоко і масло – у чотирьох пунктах продажу (місцеві ринки та магазини) у Києві за період 12 квітня 1993 р. – 31 грудня 1996 р. На основі отриманих результатів автор зробив такі висновки.

По-перше, протягом цього періоду спостерігалась істотна цінова конвергенція. Вона виникла завдяки арбітражним угодам між приватними ринками, з одного боку, і державними магазинами – з іншого. Істотним імпульсом до цінової конвергенції також була зміна форми власності торговельних закладів з державної на приватну і, відповідно, посилення конкуренції. Про це свідчить одноразове стрімке зниження цінових диференціалів.

По-друге, науковець відзначив позитивний вплив попиту на цінову конвергенцію, оскільки у споживачів зросла свобода вибору, їх поінформованість, а отже, і мобільність. З боку ж пропозиції відбулося розширення асортименту товарів, проте інституалізація ланцюжка постачання стало причиною сповільнення конвергенції.

По-третє, результати засвідчили наявність тенденції – у довготерміновому періоді – до глибшої інтеграції ринку.

Подальші дослідження поведінки цін в Україні засвідчили досить цікаву тенденцію. Загалом на внутрішньому ринку держави протягом перших шести років незалежності міжрегіональна цінова конвергенція відбувалась досить мляво. Проте стрімко зростали ціни в напрямку до світових, особливо це було помітно у 1996 р. Тобто існувала значна цінова конвергенція стосовно міжнародного рівня. При цьому рівень доходів громадян значно не змінився [15].

Український науковець Л. Мазник, проаналізувавши споживчий ринок нашої держави, стверджує, що територіальна диференціація на ньому за час ринкових реформ не лише не знизилась, а навіть зросла, і це стосується не тільки цінових показників. За допомогою коефіцієнта Лоренца науковець обчислила ступінь відповідності між територіальним розподілом товарообігу, доходами і витратами населення, виробництвом товарів народного споживання і чисельністю споживачів. Результати розрахунків свідчать про тенденційне зростання коефіцієнта Лоренца протягом 1997-2000 рр., до того ж практично за всіма зазначеними показниками [3].

Нещодавні дослідження цінової ситуації на ринку України засвідчують те, що рівень цінової диференціації на споживчі товари залишається досить високим. Так, С. Шульц, досліджуючи інтеграцію національного ринку на основі просторових рядів цін за період 2000-2006 рр., дійшла висновку, що розходження у їх рівнях на регіональних ринках є досить вагомими. До того ж, за кожним продуктом коефіцієнт варіації значно відрізняється. Так, найменш інтегрованим є ринок м'яса, а ринок молокопродуктів та яєць має найвищі показники інтеграції. Нестабільні показники варіації регіональних цін на ринку картоплі та зернових [12].

Дослідження ринку яловичини та свинини у 2005-2006 рр., які виконав М. Одинцов, засвідчили існування локальних субринків за цими продуктами. Зокрема, виділяють три групи областей з наближеними показниками реалізації м'яса: центральні, південно-східні та західні області. У восьми центральних областях показник споживання цього продукту становить 59 % від загального по Україні, тоді як на третю групу, до якої належить сім областей припадає лише 7,3 %. Таку асиметрію у споживанні м'ясопродуктів автор пояснює низьким рівнем доходів та міжрегіональною диференціацією цін [5].

Ревенко А. наводить дані щодо цінових розбіжностей у листопаді 2007 р.: максимальні ціни перевищували мінімальні за різними продуктами від 1,6 (м'ясо) до 3,6 раза (яблука). Причому максимальні ціни спостерігались не у великих містах з високим рівнем доходів населення, а в невеликих містечках, які лежать осторонь транс'європейських і національних автомагістралей [6].

На споживчому ринку молока, який є одним з найбільш інтегрованих в Україні, у 2007 р. в розрізі регіонів спостерігалась міжрегіональна диференціація його вартості, що досягала 1,5 раза [6]. Згідно з іншими дослідженнями [11], перепад середніх по країні цін на молоко і молочні продукти в окремих областях відрізнявся понад утричі.

Інший приклад – м'ясо птиці. Максимальна ціна його реалізації у 2007 р. (15,61 грн/кг) зафіксована в Чернігівській області, яка мала і найбільшу торговельну надбавку – 23,5 %. На другому місці за рівнем цін (14,9 грн/кг) – Дніпропетровська область. Найнижчими були ціни в Черкаській області, – 11,91 грн/кг та один з найменших обсяг цінової надбавки – 9,5 % [1]. Отже, ціновий діапазон становить 3,7 грн/кг – понад 30 %. Ціновий діапазон на хлібопродукти у травні 2009 р., за даними Державного комітету статистики, становив від 27 % на хліб житньо-пшеничний до 41 % на хліб з борошна пшеничного вищого сорту. Варіація цінових надбавок змінювалась від 4,7 % у Вінницькій області до 16,8 % у Київській області [10].

Наведені результати досліджень засвідчують низький рівень міжрегіональної інтеграції та, що гірше – відсутність будь-якої системної тенденції у напрямку до зближення та кооперації на внутрішньому ринку України. Оскільки ситуація на споживчому ринку є віддзеркаленням стану економіки, успішності економічної політики держави, її окремих регіонів, а також є індикатором соціальної стабільності та продовольчої безпеки [4], то можемо зробити висновок про незадовільний стан справ у цих сферах.

Зрозуміло, що практично неможливо забезпечити ідеальне вирівнювання соціально-економічних показників різних територій і певний (прийнятний) рівень міжрегіональної диференціації є природним, ба навіть корисним, оскільки надає динамічності в розвитку економіки. Проте важливо забезпечити такі умови господарювання, за яких регіони держави діяли б не як відокремлені ринки, а як складові елементи однієї економічної системи.

Література

- 1. Азаров М.** Доповідь на розширеній нараді з питання "Про стан справ у сфері ціноутворення та заходи щодо забезпечення цінової стабільності" 02.11.2007 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.partyofregions.org.ua/faces/472b4dc3b3533/>.
- 2. Глущенко К.П.** Пространственная интеграция рынков товаров: основы. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.econom.nsu.ru/staff/chair_et/gluschenko/Teaching/Papers/1-2.pdf. 38.
- 3. Мазник Л.В.** Регіональні особливості формування ринку товарів народного споживання України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.10.01 "Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка" / Л.В. Мазник. – К. : Вид-во "Лібра", 2002. – 19 с.
- 4. Мельник А.** Відтворювальні аспекти функціонування ринку споживчих товарів в регіоні / А. Мельник, Т. Попович // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2007. – № 1. – С. 7-21.
- 5. Одинцов М.М.** Інтеграційна функція ціни на продовольчому ринку / М.М. Одинцов // Вісник Хмельницького національного Університету. – 2008. – № 3. – С. 195-199.
- 6. Ревенко А.** Цінові реалії й індексні перспективи / А. Ревенко // Дзеркало тижня. – 2007. – № 48 (677).
- 7. Рогова Н.В.** Міжнародний досвід вимірювання цінової конвергенції / Н.В. Рогова // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : зб. тез доп. V-ої Міжнар. наук.-практ. конференції (27-28 травня 2010 р.). – У 2-ох т. / ДВНЗ "Українська академія банківської справи Національного банку України". – Суми : Вид-во УАБС НБУ, 2010. – Т. 2. – 185 с.
- 8. Система** Индикаторов Евразийской Интеграции ЕАБР 2009 / Е.Ю. Винокуров, А.М. Либман, Ф. де Ломберде и др. – Алматы : Евразийский банк развития, 2009. – 160 с.
- 9. Сторонянська І.** Міжрегіональна інтеграція в Україні : монографія / І. Сторонянська, С. Шульц / Ін-т регіональних досліджень НАН України. – Львів : Вид-во "Арал", 2007. – 292 с.
- 10. Цінова ситуація** на споживчому ринку основних продовольчих товарів у січні – травні 2009 року : за даними Міністерства аграрної політики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.minagro.gov.ua/page/?8300>.
- 11. Шубравська О.В.** Розвиток ринку молока і молочної продукції: світові тенденції і вітчизняні перспективи / О.В. Шубравська, Т.В. Сокольська // Економіка і прогнозування. – 2008. – № 2. – С. 80-93.
- 12. Шульц С.Л.** Ціновий чинник інтегрованості економічного простору України / С.Л. Шульц // Регіональна економіка. – 2008. – № 2 (48). – С. 12-24.
- 13. Conway P.** Privatization and Price Convergence: Evidence from Four Markets in Kyiv // Comparative Economics. – 1999. – № 2 (27). – С. 231-257.
- 14. Cushman D.O.** The law of one price for transitional Ukraine / D.O. Cushman, R. MacDonald, M. Samborsky // Economics Letters. – 2001. – № 73. – С. 251-256.
- 15. Koen V.** Prices in the Transition: Ten Stylized Facts / V. Koen, P. De Masi // International Monetary Fund. – 1997. – 30 с.

Холонюк О.Л. Особенности динамики межрегиональной дифференциации потребительских цен и их влияние на интеграцию внутреннего рынка Украины

Рассмотрены способы оценки межрегиональной интеграции на основании ценовых показателей. Представлены результаты исследований ценовой дифференциации на внутреннем потребительском рынке Украины. Акцентируется внимание на важности интеграции потребительского рынка страны. Установлено, что в целом на внутреннем рынке государства в течение первых шести лет независимости межрегиональная ценовая конвергенция происходила достаточно вяло. Однако стремительно росла цена в направлении к мировым, особенно это было заметно в 1996 г. То-есть существовала значительная ценовая конвергенция относительно международного уровня. При этом уровень доходов граждан значительно не изменился.

Ключевые слова: экономическая интеграция, ценовая конвергенция, ценовая дифференциация.

Kholonyuk O.L. Peculiarities of regional price differentiation dynamics and their impact on integration of internal market of Ukraine

The methods of estimation of regional integration on the base of price indicators are examined. The results of research of price differentiation on internal consumer market of Ukraine are presented. Attention is accented on importance of integration of consumer market within the state. Described that on the whole at the internal market of the state during the first six years of independence міжрегіональна price convergence took place languidly enough. However swiftly prices grew in direction to world, especially it was noted at 1996 That considerable price convergence was in relation to an international level. Thus the level of profits of citizens did not change considerably.

Keywords: economic integration, price differentiation, price convergence.

УДК 339.371

Доц. Т.В. Черничко, канд. екон. наук;
О.В. Русин – Мукачівський ДУ

ОРГАНІЗАЦІЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РОЗДРІБНОГО ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено особливості комерційної діяльності роздрібних торговельних підприємств, проаналізовано процес її реалізації. Також виділено низку чинників, які мають істотний вплив на ефективність комерційної діяльності. Обґрунтовано необхідність застосування принципів маркетингу як одного зі способів оптимізації комерційних процесів у роздрібній торгівлі.

Ключові слова: роздрібне торговельне підприємство, комерційна діяльність, принципи маркетингу.

Торгівля є однією з небагатьох галузей національної економіки, зайнятих безпосередньо обслуговуванням населення. Тому її нормальний розвиток багато в чому визначає соціальний клімат у суспільстві. Разом з тим період переходу до ринкових відносин поставив її у досить несприятливе економічне становище. Торгівля безпосередньо відчуває на собі всю гостроту кризи: різке падіння обсягів виробництва, лібералізацію цін, зниження грошових доходів населення тощо. Перехід до системи вільного переміщення товарів не привів поки що до формування повноцінного споживчого ринку. Споживчий ринок сьогодні – це ринок деформованої структури попиту через неплатоспроможність населення, ринок товарів низької якості, ринок "човникарів" і перекупників, де чисельні порушення з боку суб'єктів господарської діяль-